

Shakespeare-citatet på sidan 76 ur *Antonius och Cleopatra* är översatt av Carl August Hagberg.

Catullus dikt på sidan 85 är hämtad ur Gunnar Hardings och Tore Jansons översättning *Dikter om kärlek och hat*, utgiven av Wahlström & Widstrand 2007.

Omslag: David Mann
Omslagstypografi: Jan Cervin
Karta: George Ward

Originalets titel: The Guernsey Literary
and Potato Peel Pie Society
Copyright © 2008 by The Trust Estate of
Mary Ann Shaffer & Annie Barrows

Den svenska översättningen
© 2008 Brombergs Bokförlag AB och Helena Ridelberg
Sättning: Ljungbergs sätter, Köping
Tryck: WS Bookwell, Finland 2008
ISBN 978-91-7337-043-1

www.brombergs.se

Från Dawsey Adams, Guernsey, Kanalöarna, till Juliet

Miss Juliet Ashton
81, Oakley Street
Chelsea
London SW3

12 januari 1946

Kära miss Ashton!

Jag heter Dawsey Adams och jag bor på min egen gård i St Martins församling på Guernsey. Jag känner till er tack vare en gammal bok som en gång har tillhört er – *The Selected Essays of Elia*, av en författare vars riktiga namn

var Charles Lamb. Ert namn och adress stod skrivna på pärmens insida.

Nu ska jag vara uppriktig – jag är mycket förtjust i Charles Lamb. Titeln anger ju att boken jag äger innehåller utvalda essäer, så jag undrar om det betyder att han har skrivit andra saker man kan välja bland? Dessa skulle jag vilja läsa, men trots att tyskarna är borta nu finns det inga boklådor kvar på Guernsey.

Jag skulle vilja be er om en tjänst. Skulle ni kunna skicka mig namn och adress till en bokhandel i London? Jag skulle vilja beställa fler böcker av Charles Lamb. Jag skulle också vilja fråga om någon någonsin har skrivit ner hans levnadshistoria, och om så är fallet, skulle det vara möjligt att leta fram ett exemplar åt mig? Trots sitt lysande och rörliga intellekt tror jag att mr Lamb måste ha haft en stor sorg i sitt liv.

Charles Lamb gjorde mig på gott humör under den tyska ockupationen, särskilt när han skrev om den stekta grisen. Guernseys litteratur- och potatisskalspajssällskap bildades tack vare en helstekt gris som vi hade hållit hemlig för de tyska soldaterna, så jag känner ett visst släktskap med mr Lamb.

Jag är ledsen att jag besvärar er, men jag skulle ha blivit ännu ledsnare av att aldrig ha fått göra hans bekantskap eftersom hans författarskap har gjort mig till hans vän.

Med förhoppningar om att inte besvara er,
Er tillgivne
Dawsey Adams

P.S. Min vän mrs Maugery har köpt en liten skrift som också har tillhört er. Den heter *Fanns det en brinnande*

buske? Ett försvar för Moses och De tio budorden. Hon tyckte om er anteckning i marginalen: ”Gudsord eller härskarteknik???” Bestämde ni er någonsin för vilket det var? D. S.

Från Juliet till Dawsey

Mr Dawsey Adams
 Les Vaux Lavens
 La Bouvée
 St Martins församling
 Guernsey

15 januari 1946

Käre mr Adams!

Jag bor inte längre på Oakley Street, men jag är så glad över att ert brev hittade fram till mig och att min bok hittade er. Det var svårt och sorgligt att skiljas från *Selected Essays of Elia*. Jag hade två exemplar och var i trängande behov av hyllplats, men jag kände mig som en förrädare när jag sålde den. Ni har lindrat mitt dåliga samvete.

Jag undrar hur boken hamnade på Guernsey? Kanske finns det en sorts hemlig hemvändarinstinkt hos böcker som för dem till de perfekta läsarna. Så härligt om det vore sant. För det finns ingenting som jag trivs bättre med än att rota i boklådor. Jag gick omedelbart till Hastings & Sons bokhandel när jag fick ert brev. Dit har jag gått i många år och alltid hittat precis den bok jag ville ha – och dessutom tre andra som jag inte visste att jag ville ha. Jag

berättade för mr Hastings att ni söker ett fint, fläckfritt exemplar (och *inte* en rar utgåva) av *More Essays of Elia*. Han kommer att skicka det till er separat (fakturan bifogad) och blev dessutom förtjust över att höra att ni också är mycket förtjust i Charles Lamb. Han säger att den bästa biografen över Lamb är skriven av E. V. Lucas, och att han ska skaka fram ett exemplar åt er, även om det kan ta ett tag.

Skulle ni under tiden kunna tänka er att ta emot en liten gåva från mig? Det är Lambs *Selected letters*. Den tror jag kommer att säga er mer om honom än någonsin en biografi. E. V. Lucas låter alldeles för värdig för att han ska ha tagit med mitt favoritstycke av Lamb: ”Surr, surr, surr, klunk, klunk, klunk, väs, väs, väs, plask, plask, plask, kling, klang, kling, knaaak! Jag kommer säkerligen att bli fördömd till sist. Nu har jag druckit alldeles för mycket två dagar i sträck. Mitt samvete är i sista stadiet av förtvinning och min tro försvagas allt mer.” Det hittar ni i *Letters* (på sidan 244). De orden var de första av Lamb som jag någonsin läste, och jag skäms över att berätta att jag bara köpte boken för att jag hade läst någon annanstans att en man som hette Lamb hade besökt sin vän Leigh Hunt, som satt i fängelse för att ha smädat Prinsen av Wales.

Medan Lamb var där hjälpte han Hunt att måla taket i cellen blått med vita moln. Därefter målade de en rosenpaljé på väggen. Sedan upptäckte jag också att Lamb hade erbjudit pengar till hjälp för Hunts familj – trots att han själv var så fattig som det bara var möjligt. Lamb lärde också Hunts yngsta dotter att läsa Fader vår baklänges. Naturligtvis vill man veta allt om en sådan man.

Det är just det som är så underbart med att läsa: man

blir intresserad av någon mycket liten detalj i en bok, och den lilla detaljen leder en vidare till en annan bok, och ett stycke i den boken leder vidare till en tredje. Det hela fortsätter som en geometrisk talföljd – det tar aldrig slut, och allt detta bara för nöjes skull.

Den röda fläcken på omslaget som ser ut som blod – det är blod. Jag var oförsiktig med papperskniven. Det bifogade kortet är en reproduktion av ett porträtt av Lamb, målat av hans vän William Hazlitt.

Om ni har tid att brevväxla med mig, skulle ni då vilja svara på ett antal frågor? Tre, för att vara exakt. Varför måste en middag på stekt gris hållas hemlig? Hur kunde en gris få er att grunda ett litteratursällskap? Och, viktigast av allt, vad är en potatisskalspaj – och varför ingår en sådan i sällskapets namn?

Jag hyr en våning i Chelsea på 23 Glebe Place, London SW3. Min lägenhet på Oakley Street blev bombad 1945 och jag saknar den fortfarande. Oakley Street var underbar – jag kunde se Themsens från tre av fönstren. Jag vet att jag är lyckligt lottad som överhuvudtaget har någonstans att bo i London, men jag tycker mycket bättre om att gnälla än att vara tacksam för det jag har. Jag är glad att det var mig ni utsåg till att sköta *Elia*-jakten åt er.

Er tillgivna
Juliet Ashton

P. S. Jag har aldrig kunnat bestämma mig angående Moses – det grämer mig fortfarande. D. S.

31 januari 1946

Kära miss Ashton!

Boken från er kom igår! Ni är en vänlig dam och jag tackar er av hela mitt hjärta.

Jag arbetar i St Peter Ports hamn – med att lossa fartyg, så jag kan läsa på matrasterna. Det är en välsignelse att få riktigt te och bröd och smör, och nu – er bok. Jag tycker också om den för att pärmarna är mjuka och jag kan bära med mig den i fickan vart jag går, även om jag aktar mig för att inte sluka den alltför snabbt. Och jag uppskattar att ha fått en bild av Charles Lamb – visst hade han ett vackert huvud?

Jag skulle vilja fortsätta vår brevväxling. Jag ska svara på era frågor så gott jag kan. Även om det finns många som kan berätta en historia bättre än jag, ska jag berätta om vår middag på helstekt gris.

Jag har en stuga och ett lantbruk som jag fick ärva efter min far. Före kriget födde jag upp grisar och odlade grönsaker till torgförsäljning i St Peter Port och blommor till Covent Garden. Jag arbetade också som snickare och takläggare.

Grisarna är borta nu. Tyskarna tog dem som mat till sina soldater på kontinenten, och beordrade mig att odla

potatis. Vi skulle odla det de sa åt oss och ingenting annat. Till en början, innan jag lärde känna tyskarna, trodde jag att jag kunde gömma undan några grisar – för eget behov. Men den jordbruksansvarige officeren fick vittring på dem och bar iväg med dem. Nåja, det var ett bakslag, men jag trodde att jag skulle klara mig bra ändå, för det fanns gott om potatis och rovor, och då fanns det fortfarande mjöl. Men det är underligt hur tankarna dras till mat. Efter ett halvår på rovor och en broskklump då och då, var det svårt att tänka på något annat än ett rejält, härligt skrov-mål.

En eftermiddag fick jag ett litet brev från min granne, mrs Maugery. Kom fort, stod det. Och ta med dig en slaktarkniv. Jag försökte att inte ha alltför stora förhoppningar – men jag skyndade iväg till herrgården. Och det var sant! Hon hade en gris, en undangömd gris, och hon bjöd mig att delta i festen tillsammans med sina vänner!

Jag pratade inte mycket under min uppväxt – jag stam-made svårt – och jag var inte van vid middagsbjudningar. Sanningen att säga var mrs Maugerys bjudning den första jag någonsin hade blivit inviterad till. Jag tackade ja med tanke på den helstekta grisen, men jag önskade att jag hade kunnat ta med mig en bit hem och äta den här.

Det var tur för mig att min önskan inte slog in, för det var Guernseys litteratur- och potatisskalspajssällskaps första sammankomst, även om vi inte visste det då. Middagen var en makalös fest, men sällskapet var ännu bättre. Vi samtalade och åt och glömde alldeles bort tiden och utgångsförbudet tills Amelia (mrs Maugery) hörde klockorna slå nio – vi var en timme sena. Nå, den goda maten hade gjort oss modigare, så när Elisabeth McKenna

sa att vi skulle ge oss iväg hem istället för att gömma oss i Amelias hus under natten, gick vi med på det. Men att bryta mot utgångsförbudet var straffbart – jag hade hört om människor som skickats iväg till fångläger på grund av det – och att föda upp en gris var ett ännu värre brott, så vi viskade till varandra medan vi letade oss fram över fälten så tyst vi kunde.

Vi skulle ha kommit fram utan problem om det inte hade varit för John Booker. Han hade druckit mer än han hade ätit vid middagen, och när han nådde fram till vägen glömde han bort sig och brast ut i sång! Jag slet tag i honom, men det var för sent. Sex tyska patrullerande soldater dök plötsligt fram bakom träden med dragna Lugerpistoler och började skrika: Varför var vi ute när det var utgångsförbud? Var hade vi varit? Vart var vi på väg? Jag kunde inte komma på vad vi skulle ta oss till. Om jag sprang skulle de skjuta mig. Så mycket visste jag. Munnen var kruttorr och skallen var tom, så jag klamrade mig bara fast vid Booker och hoppades på det bästa.

Då tog Elizabeth ett djupt andetag och steg fram. Elizabeth är inte lång, så de där pistolerna pekade rakt i ögonen på henne, men hon inte så mycket som blinkade. Hon uppträdde som om hon inte såg några pistoler alls. Hon gick fram till befälet och började tala. Aldrig har man hört maken till lögner. Hur ledsen hon var för att vi hade trotsat utgångsförbudet. Att vi hade varit med på ett möte i Guernseys litteratursällskap, och att kvällens diskussion om Elizabeth von Arnims *Elizabeth and Her German Garden* hade varit så trevlig att vi alldeles hade glömt bort tiden. En sådan underbar bok – hade de läst den?

Ingen av oss hade sinnesnärvaro nog att backa upp hen-

ne, men gruppchefen kunde inte värja sig – han log tillbaka mot henne. Elizabeth är sådan. Han antecknade våra namn och beordrade oss mycket artigt att anmäla oss hos kommandanten följande förmiddag. Sedan bugade han och önskade oss god kväll. Elizabeth nickade hur älskvärt som helst, medan resten av oss försiktigt backade bort därifrån medan vi ansträngde oss att inte rusa iväg som kaniner. Trots att jag släpade på Booker var jag hemma i en handvändning.

Det var historien om vår middag på helstekt gris.

Jag skulle vilja ställa en fråga till er för egen del. Varje dag kommer det fartyg till hamnen i St Peter Port med sådant som Guernsey fortfarande behöver: mat, kläder, utsäde, plogar, djurfoder, verktyg, mediciner – och viktigast av allt, nu när vi har mat på bordet, skor. Jag tror inte att det fanns ett enda par ordentliga skor kvar på ön vid krigsslutet.

Några av de saker man skickar till oss är inslagna i gamla tidnings- och tidskriftssidor. Min vän Clovis och jag brukar släta ut dem och ta med dem hem för att läsa – sedan ger vi dem till grannarna som, precis som vi, ivrigt längtar efter nyheter från resten av världen från de gångna fem åren. Inte vilka nyheter eller bilder som helst: mrs Saussey vill ha matrecept, madame Le Pell vill ha modebilder (hon är sömmerska), mr Moraud läser dödsrunor (han hoppas på en särskild, men vill inte avslöja över vem), Claudia Rainey letar efter bilder på Ronald Colman, mr Turnot vill se skönhetsdrottningar i baddräkt och min vän Isola vill läsa om bröllop.

Det var så mycket vi ville veta under kriget, men brev och tidningar från England – ja, överallt ifrån – var förbjudna. År 1942 drog tyskarna in alla radioapparater –

det fanns naturligtvis några gömda som man lyssnade på i smyg, men om de kom på en kunde man bli skickad till ett fångläger. Det är därför vi inte förstår många av de saker som vi kan läsa om nu.

Jag tycker om skämtteckningarna från kriget, men det är en som förbryllar mig. Den fanns i ett exemplar av Punch från 1944 och där ser man ungefär tio personer som går på en gata i London. Huvudpersonerna är två män i plommonstop som håller i portföljer och paraplyer, och den ene säger till den andre: ”Det är ju löjligt att påstå att de där doodlebuggarna skulle ha påverkat folk på något sätt.” Det tog flera sekunder innan jag upptäckte att varenda människa på bilden hade ett normalt öra och ett *väldigt stort* öra på andra sidan huvudet. Kanske kan ni förklara det där för mig.

Er tillgivne
Dawsey Adams

Från Juliet till Dawsey

3 februari 1946

Käre mr Adams!

Jag är så glad att ni tycker om Lambs brev och kortet med hans porträtt. Det stämmer överens med det ansikte jag hade föreställt mig, så jag är glad att ni håller med mig.

Tack så hemskt mycket för att ni berättade om den helstekta grisen, men tro inte att jag inte märkte att ni bara

besvarade en av mina frågor. Jag längtar efter att få veta mer om Guernseys litteratur- och potatisskalspajssällskap, och inte bara för att stilla min nyfikenhet – det är nu min yrkesmässiga plikt att snoka.

Har jag berättat att jag är författare? Under kriget skrev jag veckokrönikor i *Spectator*, och Stephens & Stark har samlat dem i en enda volym och givit ut dem under titeln *Izzy Bickerstaff drar ut i krig*. Izzy var den pseudonym som *Spectator* valde åt mig, och nu har, tack och lov, den stackaren fått somna in och jag kan återigen skriva under eget namn. Jag skulle vilja skriva en bok, men jag har svårt att komma på ett ämne som vore trevligt att ägna flera år åt.

Under tiden har *Times* bett mig att skriva en artikel. De vill uppmärksamma läsandets praktiska, moraliska och filosofiska värde – utspritt över tre nummer och skrivet av tre olika författare. Det är meningen att jag ska ta hand om den filosofiska sidan av diskussionen, och hittills är min enda tanke att läsandet hindrar en från att bli tokig. Som ni förstår behöver jag hjälp.

Tror ni att ert litteratursällskap skulle ha något emot att vara med i en sådan artikel? Jag vet att historien om hur sällskapet bildades skulle fascinera *Times* läsare, och jag skulle väldigt gärna vilja veta mer om era möten. Men oroa er inte om ni helst skulle vilja slippa – jag förstår i vilket fall som helst, och skulle i vilket fall som helst vilja höra från er igen.

Jag minns mycket väl skämtteckningen från *Punch* och misstänker att det var ordet *doodlebuggar* som förvirrade er. Det var ett uttryck som myntades av informationsministeriet; tanken var att det skulle låta mindre skrämmande än ”Hitlers V1-robotar” eller ”obemannade bomber”.

Alla var vana vid nattliga bombräder och de syner som följde på dessa, men de här liknade inga bomber som vi hade sett tidigare. De kom på dagen, och de kom så snabbt att det inte fanns tid för några luftvärnssirener eller för att söka skydd. Man kunde se dem; de såg ut som smala, svarta, lutande pennor och gav ifrån sig ett dovt, kvävt ljud uppe i luften – som en bil vars bensin håller på att ta slut. Man var säker så länge man kunde höra dem hosta och puttra. Då kunde man tänka: Tack gode Gud, den far förbi.

Men när oljudet upphörde betydde det att det bara var trettio sekunder innan den skulle dyka mot marken. Så man lyssnade efter dem. Spetsade öronen för att uppfatta ljudet av motorer som slutade mullra. Jag såg faktiskt en doodlebug falla en gång. Den slog i marken ganska långt bort, så jag kastade mig ner i rännstenen och tryckte mig mot trottoarkanten. På översta våningen i ett högt kontorshus längre ner på gatan hade några kvinnor ställt sig vid ett öppet fönster för att titta. De sögs ut av den kraftiga smällen.

Nu känns det omöjligt att tänka sig att någon kan ha ritat en skämtteckning om doodlebuggar, och att alla, inklusive jag själv, skrattade åt den. Men det gjorde vi. Det gamla tänkesättet – att humor är bästa sättet att göra det outhärdliga uthärdligt – stämmer kanske.

Har mr Hastings hittat Lucas biografi åt er än?

Er tillgivna
Juliet Ashton